

5. Васильев В.В. Принципы и задачи мотивации персонала в банках / В.В. Васильев // Экономика и социология. - 2016. - №2. - С. 140 - 145.
6. Мурзалиева Э.И., Улучшение системы управления рисками банковского сектора при кредитовании инвестиционных проектов в страховых компаниях // Абдылдаева У.М., Чымыкеева А.Ж., Инкербеков Б.М. // Евразийское Научное Объединение. 2021. № 2-4 (72). С. 260-262. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44886036>
7. Юнусова А. Банковские специалисты в свете ситуации на рынке труда // Клерк.Ру – служба новостей. 2012. URL: <http://www.klerk.ru/job/articles/255645/>

References:

1. Kokh I.A., Trofimova O.M. Peculiarities of Bank Personnel Management // Management Issues. 2018. No. 6 (36). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-upravleniya-personalom-banka>
2. Features of the corporate culture of banks // Corpculture.ru - Institute of corporate culture - consulting, conducting trainings, seminars. 2008. URL: <http://www.corpculture.ru/content/osobennostkorporativnoikulturybankov>
3. Galimova G.A., Nigamatzyanova L.S. Principles of personnel management in a bank // Innovative science. 2016. No. 9 (21). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/printsipy-upravleniya-personalom-v-banke> (date of access: 11/23/2021).
4. Arieв N.V. On the issue of bank personnel / N.V. Arieв // Economics and Entrepreneurship. - 2016. - №4. - S. 150 - 160.
5. Vasiliev V.V. Principles and tasks of staff motivation in banks / V.V. Vasiliev // Economics and sociology. - 2016. - No. 2. - S. 140 - 145.
6. Murzalieva E.I., Improving the risk management system of the banking sector when lending investment projects in insurance companies // Abdylidaeva U.M., Chymykeeva A.Zh., Inkerbekov B.M. // Eurasian Scientific Association. 2021. No. 2-4 (72). pp. 260-262. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44886036>
7. Yunusova A. Banking specialists in the light of the situation on the labor market // Clerk.Ru - news service. 2012. URL: <http://www.klerk.ru/job/articles/255645/>

УДК 336.22

DOI 10.33514/BK-1694-7711-2021-1 (2)-147-155

Туташев Б. Т.

К.Ш.Токтомаматов атындагы Эл аралык университети, илимий изилдөөчү

Туташев Б. Т.

Научный сотрудник, Международный университет имени К.Ш.Токтомаматова

Tutashev B. T.

International University named after K.Sh. Toktomamatov, Researcher

**КЫРГЫЗСТАНДА КИЧИ ИШКЕРДҮҮЛҮКТҮН ӨНҮГҮҮСҮНҮН БАШКАРУУДА
САЛЫК СИСТЕМАСЫНЫН МААНИСИ ЖАНА ОРДУ
РОЛЬ И МЕСТО НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ В УПРАВЛЕНИИ РАЗВИТИЕМ
МАЛОГО БИЗНЕСА КЫРГЫЗСТАНА**

THE ROLE AND PLACE OF THE TAX SYSTEM IN THE MANAGEMENT OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN KYRGYZSTAN

Аннотация: Бул макалада Кыргызстанда кичи ишкердүүлүктүн өнүгүүсүнүн башкаруунун илимий негиздери жана аларды башкаруу абалы чагылдырылды. Алардын эң негизгилеринин бири улам өзгөрүлүп турган рыноктогу талаптарга өз убагында жана тийиштүү мейкиндикте ийкемдүүлүк менен жооп кайтаруу маселеси турат. Мындай талапты аткарууда чоң ишканалар өзүнчө ийкемдүү, рыноктун шартына адаптиптүү структураларын түзүүсү зарыл. Мындай талаптын көпчүлүк бөлүгүн жогоруда айтылып кеткендей кичи ишканалар жана ишкердик структуралар түзөт. Алар чоң ишканалардын курамында гана болбостон көп учурда өз алдынча ишканалар болот, бирок чыгарган товарлары чоң ишканалардын программасына түздөн-түз байланышта болот. Бул деген кичи ишканалардын ишмердүүлүгүн чоң ишканалардын көрсөтмөлөрүндө өткөрөт дегенди билдирет. Алар ар бири өз алдынча эркин өндүрүш структуралары болгондуктан бири-бири менен байланышта келишим аркылуу жүргүзүлөт да рынок мамилелерине толук жооп берет. Биздин талдообузга караганда Кыргызстанда кичи жана орто ишканалардын жана жалпы эле ишкердиктин пайда болуусу тууралуу кыскача баяндалды. Бирок тагыраак талдоону талап кылган нерсе алардын пайда болушунун муктаждыгы, тартиби жана структурасы болуп саналары талашсыз.

Аннотация: В данной статье освещены научные основы управления развитием малого предпринимательства в Кыргызстане и состояние управления ими. Одним из основных из них является вопрос гибкого реагирования на постоянно меняющиеся требования рынка в нужное время и в соответствующем пространстве. При выполнении такого требования крупным предприятиям необходимо создавать отдельные гибкие, адаптируемые к условиям рынка структуры. Большую часть таких требований, как уже было сказано, составляют малые предприятия и предпринимательские структуры. Они не только не являются частью крупных предприятий, но часто являются самостоятельными предприятиями, но производимые ими товары напрямую связаны с программой крупных предприятий. Это означает, что малые предприятия проводят свою деятельность по указаниям крупных предприятий. Поскольку они являются независимыми производственными структурами, каждый из них полностью отвечает рыночным отношениям, которые осуществляются посредством контрактов, связанных друг с другом. Наш анализ вкратце рассказал о появлении в Кыргызстане малых и средних предприятий и предпринимательства в целом. Но неоспоримо, что то, что требует более точного анализа, является необходимостью, порядком и структурой их возникновения.

Annotation: This article highlights the scientific foundations of small business development management in Kyrgyzstan and the state of their management. One of the main ones is the issue of flexible response to constantly changing market requirements at the right time and in the appropriate space. When fulfilling such a requirement, large enterprises need to create separate flexible, adaptable structures to market conditions. Most of these requirements, as already mentioned, are small enterprises and business structures. Not only are they not part of large enterprises, but they are often independent enterprises, but the goods they produce are directly related to the program of large enterprises. This means that small enterprises carry out their activities according to the instructions of large enterprises. Since they are independent production structures, each of them fully corresponds to market relations, which are carried out through

contracts related to each other. Our analysis briefly described the emergence of small and medium-sized enterprises and entrepreneurship in general in Kyrgyzstan. But it is indisputable that what requires a more precise analysis is the necessity, order and structure of their occurrence.

Негизги сөздөр: салык системасы, башкаруу, система, чакан бизнес, структура, рынок

Ключевые слова: налоговая система, управление, система, малый бизнес, структура, рынок

Keywords: tax system, management, system, small business, structure, market

Учурда Кыргызстанда рынок мамилелери экономиканын бардык секторлорунда тийиштүү деңгээлде орнотулган жана практикада кеңири колдонулуп келе жатат. Ошондой болсо дагы биздин оюбузча рынок мамилелеринин тереңдиги жана массалык түрдө колдонулушунда кээ бир маселелер бар. Мисалы рынок сунуш жана талаптын баланстуулугун талап кылат, башкача айтканда өндүрүлүп жаткан товарлар жана кызматтар рыноктогу талаптарга жооп бериш керек.

Бирок мындай баланса жетүү үчүн бир топ жылдар бар, алардын эң негизгилери биздин оюбузча эки багытта болуш керек. Биринчиден суроо-талапты билүү үчүн аларды терең изилдеш керек. Бул илимде маркетингдик изилдөө аркылуу жүргүзүлөт, башкача айтканда товарды жана кызматтарды чыгаруудан мурун суроо-талаптардын көлөмүн, багытын, кете турган каражаттарды алдын ала эсептеп жана башка жолдор менен аныкталат. Мындай көп эмгекти талап кылганына карабастан азырынча рынокту ишенимдүү жолдордон болуп эсептелет.

Экинчи жактан тийиштүү балансты камсыз кылууда товарларды жана кызматтарды керектөөлөрдүн суроо талаптарына дал келе турган товарларды жана кызматтарды жасоо. Бул деген суроо талаптардын келечектеги тенденцияларын алдын ала билүү. Мунун өзү товарлардын сапаты, алардын практикада колдонулушунун ыңгайлуулугу жана эң негизгиси болуп алардын баалары менен байланышкан. Кептин бардыгы товар өндүрүүчүлөр жактан керектөөчүлөрдүн купулуна толо турган сапаттуу товарларды чыгаруу болуп эсептелет.

Маселени тереңиреек карасак экинчи жак дагы рынокту изилдөө менен байланышкан, себеби ар кандай өндүрүүчү товар керектөөчүлөрдүн талаптарын жакшы билбей туруп рыноктук ийгиликтерди жарата албай.

Рынок экономикасында экономиканын өнүгүүсүн жакшыртуу көйгөйү узак мөөнөттүү приоритеттерге жооп берген, экономиканын реалдуу секторун башкаруунун бир катар эффективдүү экономикалык инструменттеринде эң актуалдуу болуп саналат. Заманбап шарттарда ишканалар өздөрүнүн мындан аркы өнүгүүсүнүн максаттарын жана жолдорун өздөрү аныкташы керек. Бул шарттарда салыктар өзгөчө мааниге ээ. Салыктар - бул мыйзам тарабынан белгиленген ставка боюнча мамлекет тарабынан чарба субъекттеринен жана жарандардан алынуучу милдеттүү төлөмдөр жана жыйымдар. Ар ким салык төлөөгө милдеттүү. Бул төлөмдөр милдеттүү гана эмес, милдеттүү жана бекер.

Бюджеттик-финансылык система мамлекеттик бюджеттин жана бюджеттен тышкаркы фонддордун финансыны түзүү жана пайдалануу боюнча мамилелерди камтыйт. Ал мамлекеттин социалдык, экономикалык, коргонуу жана башка функцияларын эффективдүү аткарууну камсыздоо үчүн иштелип чыккан. Салыктар бул системанын маанилүү элементи болуп саналат. Салыктар - мамлекеттик кирешенин негизги формасы, бюджеттин бардык

кирешелеринин 90% салыктардан түшөт жана салыктар негизинен ырайымсыздыкка карабастан, азыркы коом да, өкмөт дагы ансыз жашай албайт.

Салыктар товардык өндүрүш, коомдун класстарга бөлүнүшү жана мамлекеттин пайда болушу менен бирге пайда болгон, армияны, сотторду, чиновниктерди жана башка муктаждыктарды сактоо үчүн каражат талап кылынган. Мамлекет тарабынан ички дүң продукциянын белгилүү бир бөлүгүн милдеттүү салым түрүндө коомдун пайдасына алуу салыктын маңызы болуп саналат.

А.Смит "Элдердин байлыгынын табиятын жана себептерин изилдөө" аттуу классикалык эссесинде салык салуунун негизги принциптерин караган:

- универсалдуулук, адилеттүүлүк, аныктык, ыңгайлуулук. Убакыттын өтүшү менен бул тизме принциптер менен толукталды;

- салыктардын жетиштүүлүгүн жана мобилдүүлүгүн камсыздоо (мамлекеттин мүмкүнчүлүктөрүнүн объективдүү муктаждыктарына ылайык салыкты көбөйтүүгө же азайтууга болот);

- салык салуунун ылайыктуу булагын жана объектисин тандоо;

- бир жолку салык салуу.

Кыргызстандын заманбап салык системасы төмөнкү принциптер менен мүнөздөлөт:

1. Бир жолку салык салуу, б.а. бир эле объектке бир гана жолу салык салуу керек;
2. Түз жана кыйыр салыктардын акылга сыярлык айкалышы;
3. Ставкалардын дифференциациясын кыскартуу жана ар кандай категориядагы салык салууга бирдей ыкмаларды киргизүү аркылуу ставкаларды универсалдаштыруу;
4. Тийиштүү мамлекеттик бийлик органдарынын компетенциясына негизделген салыктарды киргизүүнүн жана алып салуунун так тартиби;
5. Ар кандай деңгээлдеги бюджеттер үчүн салыктарды белгилөө;
6. Салык ставкаларынын туруктуулугу жана салык салуунун оңойлугу.

Салыктын функциясы - анын иш жүзүндөгү маңызынын көрүнүшү, анын касиеттерин билдирүү жолу. Функция бул экономикалык категориянын социалдык максаты мамлекеттик кирешелерди чыгымдарды бөлүштүрүүнүн куралы катары кантип ишке ашарын көрсөтөт.

Салыктарды мамлекеттик финансылык жөнгө салуунун куралы катары колдонуу мүмкүнчүлүгү салыктардын табиятынан, алардын ички маңызынан жана функцияларынан келип чыгат. Салыктар, экономикалык категория болуп, улуттук кирешени мамлекеттин пайдасына кайра бөлүштүрүү боюнча конкреттүү өндүрүштүк мамилелердин жыйындысы болуп саналат жана биринчи кезекте фискалдык функцияны аткарат, б.а. бюджеттик системада жана бюджеттен тышкаркы фонддордо топтолгон мамлекеттин финансылык ресурстарын түзүү. Ушундай шартта товарды ар кандай типтеги ишканалар жана ишкердик структуралар жаратат. Бирок алар башкача айтканда ишканалар ар түрдүү масштабда болгондуктан товарларды керектөөчүлөрдүн талабын кайсы типтеги ишканалар канааттандыра алат деген маселе чыгат. Биринчи иретте мындай ишканаларга чоң масштабдуу техника жана технология тактан кубаттуу, ар түрдүү жаңылыктарды киргизүүгө каражаттары жетиштүү ишканалар кирет.

Ушул эле учурда чоң жана орто масштабдагы ишканалардын өздөрүнүн көйгөйлөрү да артык. Алардын эң негизгилеринин бири улам өзгөрүлүп турган рыноктогу талаптарга өз убагында жана тийиштүү мейкиндикте ийкемдүүлүк менен жооп кайтаруу маселеси турат. Мындай талапты аткарууда чоң ишканалар өзүнчө ийкемдүү, рыноктун шартына адаптивдүү

структураларын түзүүсү зарыл. Мындай талаптын көпчүлүк бөлүгүн жогоруда айтылып кеткендей кичи ишканалар жана ишкердик структуралар түзөт. Алар чоң ишканалардын курамында гана болбостон көп учурда өз алдынча ишканалар болот, бирок чыгарган товарлары чоң ишканалардын прогаммасына түздөн-түз байланышта болот. Бул деген кичи ишканалардын ишмердүүлүгүн чоң ишканалардын көрсөтмөлөрүндө өткөрөт дегенди билдирет. Алар ар бири өз алдынча эркин өндүрүш структуралары болгондуктан бири-бири менен байланышта келишим аркылуу жүргүзүлөт да рынок мамилелерине толук жооп берет.

Биздин талдообузга караганда Кыргызстанда кичи жана орто ишканалардын жана жалпы эле ишкердиктин пайда болуусу тууралуу жогоруда кыскача баяндап кеткенбиз. Бирок тагыраак талдоону талап кылган нерсе алардын пайда болушунун муктаждыгы, тартиби жана структурасы.

Адегенде кичи ишканалардын пайда болушу негизинен өлкөдө рынок мамилелерине өтүүдөгү жүргүзүлгөн реформаларга байланыштуу. Өзгөчө айыл чарбада, соодада, үй тиричилик кызматында, транспортто, коомдук тамактанууда жана башка чөйрөлөрдө административдик ыкмалар да коштоп жатты.

Ишкердүүлүктүн структурасы, алардын ичинен кичи жана орто ишкердиктин ишмердүүлүгү дагы калыптанып, учурда системалык түрдө ар бир сектордун өзгөчөлүктөрүнө ылайык ишканалардын тобун айтсак болот. Муну таблица менен да көрсөтүүгө болот (№1-таблица).

Таблица №1 - Кичи жана орто ишканалардын экономикалык ишмердиктин түрлөрү боюнча саны

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Чакан жана орто ишмер ишканалар, бардыгы:	12161	12211	11931	12549	13505	13750
-анын ичинен чакан ишканалар:	11338	11371	11127	11749	12712	12885
Айыл чарба, токой чарба жана балык уулоочулук	392	419	497	456	468	472
-анын ичинен чакан ишканалар:	366	391	470	429	443	446
Өнөр жай	2100	2081	2020	2113	2223	2280
-анын ичинен чакан ишканалар:	1947	1901	1867	1960	2080	2098
Иштетүү өндүрүшү	1608	1587	1547	1624	1686	1691
-анын ичинен чакан ишканалар:	1480	1447	1421	1500	1570	1580
Электроэнергия, газ, буу жана кондицияланган аба менен камсыздоо (жабдуу)	41	42	40	38	33	30
-анын ичинен чакан ишканалар:	35	35	35	33	31	28
Курулуш	1294	1310	1343	1321	1497	1516
-анын ичинен чакан ишканалар:	1242	1254	1189	1277	1448	1480
Дүң жана чекене соода; автомобилдерди жана	3385	3363	3110	3253	3419	3524

мотоциклдерди оңдоо -анын ичинен чакан ишканалар:	3236	3212	2962	3095	3247	3338
Транспорт ишмердиги жана жүктөрдү сактоо -анын ичинен чакан ишканалар:	592	590	643	732	764	780
Мейманканалар менен ресторандар ишмердиги -анын ичинен чакан ишканалар:	215	218	224	245	246	252
Маалымат жана байланыш -анын ичинен чакан ишканалар:	529	548	501	505	560	590
	470	494	445	467	525	550

Маалымат булагы: Кыргыз Республикасындагы чакан жана орто ишкердик.

Жогорудагы таблица көрсөткөндөй 2018-жылдын биринчи январында Кыргыз Республикасынын аймагында 12885 чакан ишкана иштеген. Ишканалардын түзүлүшүнө ар түрдүү факторлор таасир этет, алардын негизгилери болуп ишканаларды түзүүгө муктаждык, ишкердүүлүккө коюлган талаптар, мыйзам алкагында көрсөтүлгөн жоболор, жумуш менен камсыздоодогу муктаждык жана башкалар кирет. Ал эми кичи ишканалардын иш алып кетүүсүндө башка структуралардай эле өлкөдөгү көп жылдардан бери өкүм сүрүп келе жаткан экономикалык кризистин да таасири бар.

Эки тенденциянын (экономикалык кризис жана экономикалык аракеттердин лиралдашуусу) экономикалык калыптануунун жүрүшүндө карама-каршы аракеттенет. Бир тараптан алганда экономиканын либерализациясы ишкердин ишмердигинин өзгөчө көзөмөлүнөн көпчүлүк мамлекеттик кийлигишүүлөрдөн таш тартканын түшүндүрөт. Экинчи тараптан өндүрүштүн төмөндөөсү каржылык чаржайыттык жана башка терс көрүнүштөр экономикада “ишкердикке каршы” багытты экономикалык кризистин шартында юридикалык-физикалык жактардын төлөм жөндөмдөрүн азайтып, ишкердүүлүктүн активдүүлүгүн азайтууга алып келет. Ишкердик кызматтын жагымдуулугун айтканда сөзсүз мамлекеттик менчиктештирүү максаттуу ишке ашыруунун жыйынтыктарын, мамлекеттик менчикти приватташтыруу 1997-жылы жыйынтыкталып, ошол тармактарда тиричилик тейлөө, соода, коомдук тамактануу ж.б. өзгөчө ролун баса белгилөөгө болот.

Кичи ишканалардын иш жүргүзүүсүндө эң чоң ролдордун бири бул менчик түрлөрүнө жана уюштуруу формаларына ылайык экендиги белгилүү. Чакан ишканаларда көбүнчө жеке менчик үстөмдүк кылат, себеби дүйнөлүк тажрыйба көрсөткөндөй жеке менчик экономикалык эркиндикти либералдык чечимдерди кабыл алууну жана ошондой эле рыноктогу абалды эске алуу менен ийкем жана өз убагында чечим кабыл алууга мүмкүнчүлүктү түзөт. Ушул эле учурда рыноктун талабын аткаруу максатында кичи бизнес дагы атаандаштыкка жөндөмдүү болуш керек. Бул максатта кичи ишкерлер дагы жакшы техникаларды, заманбап технологияны, рыноктогу суроо-талаптарды жакшы деңгээлде анализ аркылуу башкарууну жакшы уюштура алса болот. Төмөнкү таблицада менчик формасындагы ишканалардын экономикалык ишмердиктеринин түрү боюнча келтиребиз (таблица №.2)

Таблица №2-Ишкердиктин менчик формаларынын экономика секторуна бөлүнүшү

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Бардыгы:	11834	11864	11613	12236	13190	13450
-анын ичинен чакан ишканалар:	11113	11143	10912	11534	12499	12512
Айыл чарба, токой чарба жана балык уулоочулук	354	375	452	411	419	427
-анын ичинен чакан ишканалар:	329	352	428	386	394	398
Өнөр жай	2040	2018	1973	2063	2042	2048
-анын ичинен чакан ишканалар:	1900	1856	1832	1921	1915	1921
Иштетүү өндүрүшү	1580	1558	1527	1602	1543	1520
-анын ичинен чакан ишканалар:	1458	1426	1406	1482	1432	1423
Электроэнергия, газ, буу жана кондицияланган аба менен камсыздоо (жабдуу)	31	32	32	29	24	25
-анын ичинен чакан ишканалар:	29	29	30	27	24	25
Курулуш	1276	1294	1231	1310	1399	1420
-анын ичинен чакан ишканалар:	1227	1244	1180	1268	1352	1370
Дүң жана чекене соода; автомобилдерди жана мотоциклдерди оңдоо	3374	3352	3101	3243	3135	3140
-анын ичинен чакан ишканалар:	3229	3204	2955	3087	2965	2999
Транспорт ишмердиги жана жүктөрдү сактоо	583	578	632	721	1623	1754
-анын ичинен чакан ишканалар:	535	535	592	678	1588	1690
Мейманканалар менен ресторандар ишмердиги	206	210	216	238	217	230
-анын ичинен чакан ишканалар:	184	194	191	208	183	202
Маалымат жана байланыш	503	519	479	484	480	482
-анын ичинен чакан ишканалар:	448	465	427	449	448	450

Маалымат булагы: Кыргыз Республикасындагы чакан жана орто ишкердик.

Талдоо көрсөткөндөй жеке менчик ишканалардын 25 пайыздан көбү өзүнүн ишмердигин дүң жана чекене соода; автомобилдерди жана мотоциклдерди оңдоодо, 16,5

пайыз өнөр жайда, 11,8 пайызга жакыны кесиптик жана илимий техникалык ишмердикте ишке ашырышкан.

2018-жылдын 1-январына карата өзүнүн бизнесин ачууга катталган жеке ишкерлердин саны 350,7 миң адамды түзгөн.

Ири өндүрүштүк бирдиктерди көп сандаган өз алдынча бирдиктүү технологиялык циклга өзгөртүү, жалпы экономикалык секторго бөлүштүрүү трансформациялык мезгилге туура келгенин белгилөөгө болот. Бул өз кезегинде майда ишканаларды экономикалык шарты боюнча ири ишканаларга туура келбеген шартта, ири иштерди аткара албагандыгын көрсөттү.

Бирок келечекте ишкердин жаңы формаларын кадимки корпорация, холдинг, ассоциация ж.б. негизинен бөлүнгөн ишканаларды бирдиктүү жалпы тапшырмаларды, стратегиялык өнүгүүлөрдү бириктирген бирикмеге айлануусу мүмкүн.

Ошондуктан ири милдеттерди аткаруучу жалпы максатта чарбалык бирикмелерге биригүү аракети уюшулуп, аларды ири иштерди аткаруучу маанилүү уюштуруу институционалдык кайра түзүүлөргө алып келет деп эсептөөгө болот.

Аны менен бирдикте бул өндүрүштүк бирдиктин механикалык концентрациясы деп билдирбейт, өткөн мезгилде экономиканы терең максаттуу, ыктыярдуу биригүүгө алып келиши мүмкүн.

Кичи ишканалардын ишмердүүлүгүн талдоодо регионалдык факторлор дагы чоң роль ойнойт. Мунун себеби ар кандай өндүрүш жана чарбачылык мүнөзгө ээ, себеби өндүрүштүн өзгөчө айыл чарбачынын мейкиндикте жайланышы аймактык табигый климаттык шарттарынан көп көз каранды. Табигый климаттык шарттар кээ бир дыйканчылыкта жана мал чарбасында атаандаштыкка туруштук бере турган артыкчылыкты же болбосо кемчилдикти да жаратышы мүмкүн. Мисалы, Нарын областында мал чарбасынын ар түрдүү жолдорун колдонууга ыңгайлуу шарттар бар. Ал эми Жалал-Абад облусунда багбанчылыкты, анын ичинен жаңгак жана мөмө жемиш өстүрүүгө жакшы шарт түзүлгөн. Эгерде туризм жана эс алуу жактарын алсак Кыргыз Республикасынын Ысык-Көл регионунун бул жактан потенциалы баарынан жогору турат.

Колдонулган адабияттар:

3. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит; Отв. ред. Л.И. Абалкин; Пер. с англ. И.Н. Неманов, Л.Г. Суперфин; РАН. Ин-т экономики. - М.: Наука, 1993. - 569 с.
4. Экономика Кыргызстана: Проблемы рационального использования природных ресурсов/ Отв. ред. акад. Т. Койчуев. -Бишкек: Илим, 2012. -221 с. -(Серия изданий НАН КР по проблемам общественного развития суверенного Кыргызстана)
5. Мусакожоев, Ш. Современные проблемы экономики. Сборник научных трудов. Кыргызский экономический университет. - Бишкек: 2014. - 156 б.
6. Социально-экономическое развитие Жалал-Абадской области. Сборник облстатуправления. Жалал-Абад, 2020г.

References:

1. Smith A. Research on the nature and causes of the wealth of peoples / A.Smith; Rep. ed. L.I. Abalkin; Per. from English. I.N. Nemanov, L.G. Super-fin; RAN. Institute of Economics. - M.: Nauka, 1993. - 569 p.
2. Economy of Kyrgyzstan: Problems of rational use of natural resources / Ed. ed. acad. T. Koichuev. - Bishkek: Ilim, 2012. - 221 p. - (A series of publications of the National Academy of Sciences of the Kyrgyz Republic on the problems of social development of sovereign Kyrgyzstan)
3. Musakozhiev, Sh. Modern problems of economics. Collection of scientific papers. Kyrgyz Economic University. - Bishkek: 2014. - 156 p.
4. Socio-economic development of the Jalal-Abad region. Collection of Regional Statistical Administration. Jalal-Abad, 2020

УДК 336.22

DOI 10.33514/BK-1694-7711-2021-1 (2)-155-160

Туташев Б. Т.

К.Ш.Токтомаматов атындагы Эл аралык университети, илимий изилдөөчү

Туташев Б. Т.

Научный сотрудник, Международный университет имени К.Ш.Токтомаматова

Tutashev B. T.

International University named after K.Sh. Toktomamatov, Researcher

**РЕГИОНДОРДУН АЙЫЛ ЧАРБА ТҮЗҮМДӨРҮНҮН ИШИН МАМЛЕКЕТТИК
ЖӨНГӨ САЛУУ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ФОРМИРОВАНИЙ РЕГИОНОВ
STATE REGULATION OF THE ACTIVITIES OF AGRICULTURAL FORMATIONS
OF THE REGIONS**

Аннотация: макала экономиканын агрардык секторунун субъекттеринин иштерин мамлекеттик жөнгө салуу маселелерине арналган. Чакан эт продукттыкында өндүрүштүн натыйжалуулугун жогорулатуунун маанилүү фактору продукциянын сапатын жогорулатуу болуп саналат, бул анын жогорку баалар боюнча ишке ашырылышын камсыз кылат жана кошумча киреше алууга мүмкүндүк берет. Эт азыктарынын сапатын жогорулатуу процессин эт өнөр жай ишканаларынын иши менен органикалык байланышта кароо керек. Кайра иштетүүдө чийки заттардын жогорку сапаты жана анын толук пайдаланылышы эт өндүрүшүнүн өсүшүн камсыз кылат. Мал чарбачылыгынын материалдык-техникалык базасында, анда пайдаланылган илимдин жана техниканын жетишкендиктерин, малды жана канаттууларды багуунун оптималдуу шарттарын терең сапаттык өзгөрүүлөрдү жүзөгө ашырууда жаныбарлардын азыктуулугун жогорулатуунун селекциялык-генетикалык факторлорунун ролу өсөт.

Аннотация: Статья посвящена вопросам государственного регулирования деятельности субъектов аграрного сектора экономики. Важным фактором повышения эффективности производства в мясо продуктовой подкомплексе является повышение